

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет філологічний
Катедра української мови імені проф. Івана Ковалика

Затверджено
на засіданні катедри української мови
імені проф. Івана Ковалика
факультету філологічного
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 31/08/ 2023 р.)

Завідувач кафедри _____

Силабус
із навчальної дисципліни «**Львів і його мова**»,
що викладається в межах ОПП (ОПН)
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів
зі спеціальності 035 Філологія (035.10 прикладна лінгвістика, 035.01 українська
мова та література; 035.09 фольклористика);
зі спеціальності 014.01 Середня освіта (українська мова і література).

Назва курсу	Львів і його мова
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Кафедра української мови імені проф.Івана Ковалика
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 03 Гуманітарні науки. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.10 (прикладна лінгвістика, 035.01 українська мова та література; 035.09 фольклористика); зі спеціальності 014.01 Середня освіта (українська мова і література).
Викладач курсу	Канд.філол.наук Висоцька Т.Й.
Контактна інформація викладача	tetyana.vysotska@lnu.edu.ua; https://philology.lnu.edu.ua/employee/vysotska-tetyana Головний корпус ЛНУ ім. Івана Франка, каб. 234 м. Львів, вул. Університетська, 1
Консультації по курсу відбуваються	Консультації у день проведення дисципліни за попередньою домовленістю. Он-лайн консультації за попередньою домовленістю. Для погодження часу он-лайн консультації слід писати на електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	На сайті факультету
Інформація про курс	Дисципліна «Львів і його мова» вивчають студенти-філологи 4 курсу зі спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.01 Українська мова та література для освітньої програми «Українська мова та література». Ця дисципліна викладається в 7 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Усього 90 год, із яких 30 год лекційних і 60 год – самостійна робота. Курс закінчується заліком.
Коротка анотація курсу	Дисципліна становить одну із вагомих складових форм навчальної роботи, адже знайомить студентів з урбанолінгвістикою та дотичними до неї науковими напрямками (зокрема лексикологією, соціолінгвістикою, історією мови та ін.), розширює знання з актуальних проблем функціонування мови та особистості, мови і соціуму, наскільки місто впливає на розвиток і творення безпосередньо мовного тла в різні періоди.
Мета та цілі курсу	Мета курсу – на основі досліджень давніх пам’яток (Середньовіччя, Ренеанс), художніх творів письменників міжвоєнного Львова та сьогодення, лексикографічних праць ознайомити студентів із розвитком української мови у Галичині; висвітлити питання варіантності української літературної мови, зокрема взаємодію між західноукраїнським та східноукраїнським варіантами.

	<p>Курс має загальнотеоретичні й практичні цілі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомити студентів із традиційними й новими підходами щодо класифікації різних лексичних явищ, із лексико-фразеологічною системою сучасної української мови; - формувати у них навички застосування прийомів і методик лексикологічного аналізу; - продемонструвати особливості функціонування лексичної одиниці в тексті; - охарактеризувати лексичний склад лексики з позиції соціолінгвістики.
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>1. Основна</p> <p>Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови XI – XX ст. – К.: К.І.С., 2020. – 192 с.</p> <p>Масенко Л. Мова і суспільство : постколоніальний вимір / Л. Масенко. – К. : Вид. Дім: «Киево-Могилян. акад.», 2004. – 163 с.</p> <p>Підкуймуха Л. Мова Львова, або коли й батяри говорили /Л. Підкуймуха; передм. Л. Ткач. – К.: Кліо, 2020. – 328с.</p> <p>Сікора Г. Львівське мовлення як об’єкт лінгвоукраїністики. – Волинь-Житомирщина : Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – Житомир, 2001. – С. 162-170.</p> <p>Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. – К.: Критика, 2004. – 464 с.</p> <p>Степанов Є. Мова міста як соціолінгвістична проблема/ Вісник Львівського університету. Серія філол. – 2006. – Вип. 38. – Ч. II. – С. 65-71.</p> <p>Стишов О.А. Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації).-К.. 2003.</p> <p>Хобзей Н. Дещо про запозичення в мовленні львів’ян у контексті говірок південно-західного наріччя / Діалектологічні студії. – Львів, 2010. – С. 113-120.</p> <p>2. Додаткова</p> <p>Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. – К., 1991.</p> <p>Архієпископ Ігор Ісіченко. Історія української літератури : Середньовіччя. Ренесанс (XI-XVI ст.). – Харків, Точка, 2021. – 639 с.</p> <p>Друм Т. Сленг: погляд зсередини // Дивослово, 1998, № 12.</p> <p>Ілько Лемко. Львів понад усе. Спогади львівянина другої половини двадцятого століття : вид. 3-тє доп.. – Львів : Априорі, 2017 . – 240 с.</p> <p>Львів – місто, що надихає. Література /уроп. Ольга Муха. – Львів : ВСЛ, 2017. – 448 с.</p>

Матвіяс І. Варіанти української літературної мови. – К., 1998. – 162с.

Мацюк Г. До типології мовних ситуацій в історичній соціолінгвістиці. Мовна ситуація на Холмщині та Підляшші в 1815–1915 рр. Мовознавство. 2021. №3. С. 20–37.

Мацюк Г. Про природу взаємодії мови та ідентичності в Україні (на матеріалі міського урбанімікону радянського та пострадянського періодів) // Україноцентризм наукового сумління. Збірник наукових праць на пошану професора Зеновія Терлака. — Львів: Ліга-Прес, 2014. — С.539-565.

Мацюк Г. Розбудова україномовних комунікативних практик у Холмсько-Підляській єпархії в 1940–1944 рр.: роль архієпископа Іларіона (Огієнка). Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : наук. збірник. Сер. філологічна / [редкол.: Людмила Марчук (голов. ред.), Олег Рарицький (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2020. Вип. XVII. С. 71–84.

Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. – К.: Рад. школа, 1988.

Фаріон І. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV–XVII ст. : мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива. - Львів, 2015. – 656 с.

Чапленко В. Історія нової української літературної мови (17ст. - 1933) / В. Чапленко. - Нью-Йорк, 1970.

Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. - Львів-Нью-Йорк, 1996. - С.27-108.

Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус. - Чернівці, 1998. - С.113-139.

Лексикографічні джерела:

Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел (уклад. та голов. ред.) – К.: Перун, 2005.

Винничук Ю. Словничок галицизмів / Винничук Ю. Мальва Ланда : Піраміда, 2007. – 428 с.

Лексикон Львівський : поважно і на жарт / Н.Хобзей та ін. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2012. – 852 с.

Ставицька Л. Український жаргон. Словник. – К.: Критика, 2005. – 496 с.

Тривалість курсу	1 семестр
Обсяг курсу	Загальний обсяг 90 год. Лекції – 30 год; самостійна робота – 60 год. 3 кредити ЄКТС.
Очікувані результати навчання	<p>Студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Теоретико-методологічні засади і лінгвістичні поняття курсу «Львів і його мова» • Принципи і критерії періодизації історії української літературної мови, основні етапи її становлення, • Внутрішньомовні процеси, явища та позамовні чинники, що характеризують стан української мови в кожному окремо означений період; • Основні наукові лінгвістичні поняття, що називають той чи інший варіант/різновид української літературної мови відповідно до періоду її функціонування; • Стан та перспективи дослідження варіантів української літературної мови в історичному аспекті. <p>Студент повинен вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Коментувати і виявляти у текстах лексеми, властиві західноукраїнському варіанту мови; • Характеризувати позицію, роль і вплив історичних постатей (словесників, лексикографів, письменників), що працювали, жили у Львові, на мовотворчі процеси; • оперувати основними методиками і прийомами лексикологічного та фразеологічного аналізів; • визначати лексикологічні характеристики слів сучасної української літературної мови; • застосовувати лексикографічні видання як джерела необхідної лінгвістичної інформації; • визначати стильову приналежність і емоційно-експресивне забарвлення слів та способи його вираження; • витлумачувати значення фразеологічних одиниць і вводити їх у контекст; • пояснювати лексичне значення слова й визначати семантичні компоненти (семи) в його структурі.
Ключові слова	Мовна особистість, койне, мова міста, урбанолінгвістика, соціолінгвістика, соціолекти, жаргон, аргі, сленг, варіант, варіантність, діалект, західноукраїнська літературна мова.
Формат курсу	стаціонар
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Дисципліна «Львів і його мова» пов'язана з такими навчальними курсами: «Сучасна українська літературна мова (лексикологія, фразеологія)», «Історична граматики української мови», «Діалектологія», «Вступ до загального мовознавства», «Історія

	української літературної мови", "Історія України", "Історія української літератури", "Соціолінгвістика", "Урбанолінгвістика", що сприятимуть кращому розумінню загальнотеоретичних і практичних напрацювань у дослідженні мовленнєвого простору міста.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Під час навчання передбачено залучення таких методів: теоретичних, прогностичних, емпіричних, а також методів комплексного дослідження. Щодо технік, то використовуються презентація, колаборативне навчання, диспут.
Необхідне обладнання	Комп'ютер, екран.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються: <ul style="list-style-type: none"> • 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20 на підставі диспутів, участі в обговоренні пропонованих тем; • модулі: 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30; • залік: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів 50. Підсумкова максимальна кількість балів 100.
Питання на залік	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «варіант», «варіантність». 2. Урбанолінгвістика як об'єкт наукового дослідження: методи, теоретичні засади, основні праці. 3. Поняття західноукраїнський і східноукраїнський варіанти літературної мови: історія дослідження, розрізнення і взаємодія. 4. Основні мовознавчі праці, у яких відображено два різновиди української літературної мови. 5. Койне/балак/гвара/діалект/говірка - диференційні ознаки. 6. Позамовні чинники, що впливають на мовотворення у різний період розвитку української літературної мови. 7. Соціолекти як одна з вагомих ознак мовного портрета міста Львова зосібна і міста загалом. 8. Історія Львова і основні дати, у яких відображено мовні процеси, що у майбутньому вплинули на формування західноукраїнського літературного варіанта мови. 9. Роль Церкви й духовництва у мовотворчих процесах на теренах Західної України загалом і у Львові зокрема. 10. Шкільництво й реформа освіти : від найдавніших часів і до сьогодні. 11. Мовний портрет Львова у міжвоєнний час. 12. Персоналії у розвитку західноукраїнського варіанта

літературної мови.

13. Побутовізми, фразеологізми, емоційно забарвлена лексика у творчості сучасних львівських письменників.

14. Мовний етикет у лінгвопортреті міста Львова.

15. Особливості мовлення сучасних містян Львова.

СХЕМА КУРСУ

Тиж. /дата / год.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, години	Термін виконання
1т. 4 год	<p>МОДУЛЬ I</p> <p>Тема 1-2</p> <p>Вступ. Вступні зауваги</p> <p>1. Поняття «варіантність» у лінгвістиці.</p> <p>2. Варіанти літературної мови у різні періоди ІУЛМ:</p> <p>А) киеворуський період;</p> <p>Б) епоха Відродження;</p> <p>В) реформаційна і контрреформаційна доба;</p> <p>Г) від ранньомодерних часів і до сьогодні.</p>	лекція	<p>Фаріон І. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV-XVII ст. : мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива.- Львів, 2015. – 656 с.</p> <p>Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови XI – XX ст. – К.: К.І.С., 2020. – 192 с.</p> <p>Жмаєва Н.С. Мовна норма і варіативність. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. 2012. №15. – С. 74–82.</p>	Самостійна робота – 4 год	
1 т. 2 год	<p>Тема 3</p> <p>Західноукраїнський і східноукраїнський варіанти літературної мови</p> <p>1. Історія дослідження двох типів.</p> <p>2. Регіональні відмінності.</p>	лекція	<p>Верхратський І.Г. Про говір галицьких лемків. Львів : Накладом Т-ва, 1902. – 368 с.</p> <p>Верхратський І.Г. Говір батюків (опільський / наддністрянський говір). Львів, 1912. – 307 с.</p> <p>Жмаєва Н.С. Мовна норма і варіативність. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. 2012. №15. – С. 74–82.</p>	Самостійна робота – 4 год	

			<p>Матвіяс І. Варіанти української літературної мови. – К., 1998. – 162с.</p> <p>Зарінова М. Лексична варіантність в українській літературній мові кінця XIX – початку XX ст.: дис. ... канд. філол.наук: 10.02.01. Інститут української мови НАН України. Київ, 2020.</p>		
2т. 2 год	<p>Тема 4</p> <p>Взаємодія між західноукраїнським і східноукраїнським варіантами у XIX ст.</p> <p>1. Культурно-історичні передумови. 2. Особливості функціонування.</p>	лекція	<p>Чапленко В. Історія нової української літературної мови (17ст. -1933) / В.Чапленко. - Нью-Йорк,1970.</p> <p>Матвіяс І. Варіанти української літературної мови. – К., 1998. – 162с.</p> <p>Жмаєва Н.С. Мовна норма і варіативність. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. 2012. №15. – С. 74–82.</p> <p>Зарінова М. Лексична варіантність в українській літературній мові кінця XIX – початку XX ст.: дис. ... канд. філол.наук: 10.02.01. Інститут української мови НАН України. Київ, 2020.</p>	Самостійна робота – 4 год.	
3 т. 2 год	<p>Тема 5</p> <p>Мова міста як об'єкт мовознавчих студій:</p> <p>1) Поняття «койне», «гвара», «діалект»; 2) Соціолекти як невід'ємна частина міського мовного простору: А) жаргон, Б) аргі,</p>	лекція	<p>Ставицька Л. Аргі, жаргон, сленг. – К.: Критика, 2004. – 464 с.</p> <p>Степанов Є. Мова міста як соціолінгвістична проблема/ Вісник Львівського університету. Серія філол. – 2006. – Вип. 38. – Ч. II. – С. 65-71.</p>	Самостійна робота – 4 год	

	В) сленг.				
4 т. 4 год	Тема 6-7 Роль Львова у розвитку української літературної мови <ol style="list-style-type: none"> 1. Дати і події в історії міста як важливі чинники у мовотворенні. 2. Друкарство. 3. Шкільництво. 	Лекція	<p>Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови XI – XX ст. – К.: К.І.С., 2020. – 192 с.</p> <p>Фаріон І. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV-XVII ст. : мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива.- Львів, 2015. – 656 с.</p>	Самостійна робота -4 год	
5 т. 2 год	Тема 8 Церква і місто. Духівництво в обороні рідного слова: <ol style="list-style-type: none"> 1) реформаційний період (Православна Церква, Унійна Церква); 2) Львівське братство і його роль у мовній царині. 	Лекції	<p>Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови XI – XX ст. – К.: К.І.С., 2020. – 192 с.</p> <p>Фаріон І. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV-XVII ст. : мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива.- Львів, 2015. – 656 с.</p>	Самостійна робота -8 год	
5 т. 2 год	Тема 9 Львів у складі Австро-Угорщини і мовне питання <ol style="list-style-type: none"> 1) освітня реформа в Галичині (XVIII ст.); 2) заснування Греко-католицької Духовної 	Лекції	<p>Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови XI – XX ст. – К.: К.І.С., 2020. – 192 с.</p>	Самостійна робота -8 год	

	Семінарії і Львівського університету.		Чапленко В. Історія нової української літературної мови (17ст. -1933) / В. Чапленко. - Нью-Йорк, 1970.		
6 т. 4 год	<p>Тема 10-11 «Український П'ємонт» у мовотворчому процесі (XIX ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суспільно-політичні події у Львові як відгомін загальноєвропейської «Весни народів». 2. Викладання української мовою у народних школах Східної Галичини. 3. Просвітницька робота «Руської Трійці». 4. Кафедра української мови у Львівському університеті. 5. Видавнича діяльність у Львові (літературно-наукові і політичні часописи). 6. Заснування Просвіти і НТШ. 	Лекції	<p>Чапленко В. Історія нової української літературної мови (17ст. -1933) / В. Чапленко. - Нью-Йорк, 1970.</p> <p>Зарінова М. Лексична варіантність в українській літературній мові кінця XIX – початку XX ст.: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Інститут української мови НАН України. Київ, 2020.</p>	Самостійна робота-8 год	
7 т. - 8 т. 4 год	<p>Тема 12-13 Львів на зламі XIX –XX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська мова у часи I Світової війни. 2. Львів як осередок наукової видавничої справи (граматики, підручники, словники). 3. Діяльність Філологічної Секції НТШ. 4. Львів крізь призму «мовних особистостей» (Іван Франко, М. Грушевський, Митрополит А. Шептицький та ін.). 	лекції	<p>Гірняк С. П. Пастирські послання Андрея Шептицького як віддзеркалення мовної ситуації на західноукраїнських землях на межі XIX – XX століть. Вісник Харківського нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна № 1048. Серія: Філологія. Вип. 67. Харків, 2013. – С. 85 – 91.</p> <p>Чапленко В. Історія нової української літературної мови (17ст. -1933) / В. Чапленко. - Нью-Йорк, 1970.</p> <p>Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941).</p>	Самостійна робота – 8 год	

			Стан і статус.- Чернівці,1998. - С.113-139.		
9 т. 2 год	<p>Тема 14</p> <p>Мова міста у міжвоєнний період</p> <p>1. Львівське койне у текстах львівських письменників 30-их р. ХХ ст.):</p> <p>а) урбаністична побутова лексика;</p> <p>б) роль мовного етикету у лінгвопортреті міста;</p> <p>в) соціолекти у мовному побуті Львова;</p> <p>г) фразеологізми у текстах західноукраїнських письменників.</p>	Лекції	<p>Гірняк С. П. Роль соціолекту інтелігенції східної Галичини у формуванні норм української літературної мови (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.): дис. ... докт. філолог. наук: 10.02.01. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич, 2018.</p> <p>Підкуймуха Л. Мова Львова, або коли й батяри говорили /Л. Підкуймуха; передм. Л. Ткач. – К.: Кліо, 2020. – 328с.</p> <p>Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус.- Чернівці,1998. - С.113-139. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. – К.: Критика, 2004. – 464 с.</p> <p>Степанов Є. Мова міста як соціолінгвістична проблема/ Вісник Львівського університету. Серія філол. – 2006. – Вип. 38. – Ч. II. – С. 65-71.</p>	Самостійна робота 4 год	
10 т. 2 год	<p>Тема 15</p> <p>Львів сучасний і мовне питання</p> <p>1. Особливості мовлення мешканців Львова.</p> <p>2. «Львівське койне» в архітектоніці міста.</p> <p>3. «Львів понад усе»: львівські персоналії крізь мовну палітру (Ю.Винничук, Ілько Лемко, М.Савка, Ю.Андрухович,</p>	Лекції	<p>Підкуймуха Л. Мова Львова, або коли й батяри говорили /Л. Підкуймуха; передм. Л. Ткач. – К.: Кліо, 2020. – 328с.</p> <p>Ілько Лемко. Львів понад усе. Спогади</p>	Самостійна робота 4 год	

	В.Неборак та ін.)		львів'янина другої половини двадцятого століття : вид. 3-тє доп.. – Львів : Априорі, 2017 . – 240 с. Львів – місто, що надихає. Література /уроп. Ольга Муха. – Львів : ВСЛ, 2017. – 448 с.		
--	-------------------	--	--	--	--